

50 éves a Szabadtéri Néprajzi Múzeum

Fél évszázada alakult meg a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum 2017-ben ünnepelte alapításának 50. évfordulóját, 1967. február 1-jén a budapesti Néprajzi Múzeum részeként, Falumúzeum Osztály néven jött létre. A múzeum létrehozásának célja, hogy egy helyen épüljön fel egy Magyarország különböző népi építészeti tájegységeit reprezentáló műemléki lakó-, gazdasági és ipari épületegyüttes, amely szabadtéri múzeumként látogatható. 1967-ben a Falumúzeum Osztály első munkatársai: Szolnoky Lajos főigazgató-helyettes, Erdélyi Zoltán osztályvezető-néprajzos, Balassa M. Iván muzeológus-néprajzos, Király Péter építész-technikus, Popovics Mária építész-technikus, Tallián Éva adminisztrátor és Mendele Ferenc építészmérnök voltak.

Vargha László építész, a magyarországi szabadtéri néprajzi múzeum gondolatának egyik legelszántabb támogatója dolgozta ki a múzeum módszertanát, gyűjteménye pedig az első telepítési tervek alapköve volt. Először 1937-ben fogalmazta meg elképzeléseit a „*magyar Skansen*”-ről, amelyet néprajzosok és építészek közös vállalkozásának tekintett. A létrehozandó gyűjtemény előképeként az 1891-ben Stockholmban Arthur Hazelius tervei alapján megépített első szabadtéri múzeumot, a Skansen-t, illetve a Jankó János néprajzkutató által a millenniumi ünnepségek keretében (1896) a budapesti Városligetben megvalósított Néprajzi Falut tekintette.

A szabadtéri múzeumok világszerte sikeresnek számítanak, jelentős etnográfiai és történeti gyűjteményekkel, meghatározó, látogatóbarát és látogatókat vonzó kiállításokkal, és a kiállításokhoz kapcsolódó programokkal és rendezvényekkel. Ez az intézménytípus a társadalom igen széles rétegeit – iskolázottságuktól, társadalmi és gazdasági állapotuktól függetlenül – tudta integrálni a múzeumba. A szabadtéri múzeum alapító gondolata ugyanis az volt, hogy a látogatók önmaguk, a családjuk élettörténetével találkozzanak itt. Arthur Haselius (1833–1901) álmodta meg azt a múzeumtípust, amely eredeti, áttelepített lakóházak segítségével mutatja be egy-egy régió rurális (vagy városi) építészét, lakáskultúráját és életmódját. Nem egyszerűen építészeti és/vagy lakáskultúra-múzeumok voltak ezek, hanem igazi életmód-, társadalmi múzeumok, amelyekben a korszellemet meghaladva már nemcsak a gyűjt – megőriz – bemutat hármas feladatrend jelent meg, hanem a tanítás és szórakoztatás is lehetőséget kapott. Ezt a szerepet vette magára a szentendrei Skansen, amely sikerének alapja a tudás és a szórakozás egyesítésének zseniális módja volt.

A múzeum egyik legfontosabb dokumentuma az úgynevezett telepítési koncepció, amely meghatározta a tájegységi struktúrát és az áttelepítendő épületek listáját. 1967-ben Barabás Jenő és Szolnoky Lajos néprajzkutatók elkészítették *A Szabadtéri Néprajzi Múzeum tudományos tervének vázlatát* című dokumentumot, amely tizenhat régióba osztotta a telepítési tervet. Ez alapján megkezdték az épületek kiválasztását. Még abban az évben tervpályázatot írtak ki, amelynek második fordulójába az első három pályázatot hívták meg. A győztes pályaművet Kaszta Dénes, Tóth Dezső és Balassa M. Iván készítették. 1970-ben a Szabadtéri Múzeumok Országos Tanácsa elfogadta a Hoffmann Tamás által jegyzett végleges épületjegyzéket, amely tíz tájegységet és öt tematikus egységet határozott meg.

Az elmúlt évtizedekben ennek a koncepciónak a finomításával zajlott a tájegységek építése. 1974: Felső-Tiszavidék tájegység; 1987: Kisalföld tájegység; 1993: Nyugat-Dunántúl tájegység; 1996: megkezdődött az Alföldi mezőváros tájegység építése. Ezután felgyorsult a tájegységek építése. 2000: Bakony, Balaton-felvidék tájegység; 2005: Dél-Dunántúl tájegység; 2006: Felföldi mezőváros tájegység; 2010: Észak-magyarországi falu tájegység.

A múzeum történetének legjelentősebb fejlesztési programja indult el 2017-ben az Erdély épületegyüttes megvalósításával. 1998-ban került a múzeum alapító okiratába, hogy a magyar nyelvterület egészén végezhet kutatásokat. A terepmunka során a népi építészet megmaradt emlékeit, valamint a tárgyi kultúra remekeit és mindennapi eszközeit gyűjtöttük föl. Az elkészülő épületegyüttes nemcsak az épített örökséget mutatja majd be, hanem az 1920 és napjaink közötti Erdély, Moldva és a Partium hagyományos és jelenkori kultúráját, mindennapi életét is a nemzetiségi, vallási sokszínűségtől kezdve az oktatáson át a néprajzi örökségig, reflektálva az identitásmegőrzés, a kisebbségi lét és az örökségvédelem kihívásaira. Az épületegyüttesben 124 építményt építünk fel (lakóházaktól csűrökön át egy másolatban megépülő unitárius templomig), és több mint 10 000 műtárgy kerül majd a kiállításba. Az épületegyüttes része lesz egy 600 négyzetméteres állandó történeti kiállítás, illetve egy kisvárosi épületegyüttes is.

A múzeum gyűjteménye 2017-ben közel 400 épületről, 80 000 műtárgyból, 9300 általános és 6329 történeti értékű adattári tételből, 118 000 fotóból, 21 117 diából áll.

A múzeum gyűjteményeit neves kutatók (Vargha László, Csillery Klára, Erdélyi Zoltán, Rassy Tibor, Sabján Tibor, Katonáné Szentendrei Katalin, Füzes Endre, Tóth János) hagyatékaival bővítették, de a gyűjtések során sikerült egy-egy nagyobb, szakmai tárgye gyűjtést is megszerezni (így például kalapos-, szódás- és fodrásműhelyt).

A Skanzen egyik legsikeresebb programjai közé tartoznak a múzeumpedagógiai foglalkozások. Mára szinte lehetetlen összeszámolni, hogy az elmúlt évtizedekben mennyi iskolai osztály járt a múzeumban, de azt pontosan tudjuk, hogy 20 740 csoport (kb. félmillió gyermek) vett részt múzeumpedagógiai foglalkozáson. A múzeumpedagógiai foglalkozások mára elérhetőek szinte mindenki számára az óvodásoktól az egyetemistákig, a fogyasztókkal élőknek és a hátrányos helyzetű gyerekeknek egyaránt. Témájuk, módszerük szerint négy különböző típusú foglalkozást kínálunk: időutazó foglalkozásokat drámapedagógiai módszerekkel; az évkörhöz kapcsolódó foglalkozásokat; öko-látásmódot és a fenntartható fejlődést bemutató foglalkozásokat; valamint személyes történelem foglalkozásokat, amelyek a személyes narratívák bemutatásával a társadalmi toleranciát erősítik.

A múzeum ötvenéves története számos múzeum- és társadalomtörténeti jelentőségű eseményben gazdag. Az alapvetően építészeti indíttatás után formálódott az intézmény életmód-, majd társadalmi múzeummá. A Skanzen nyitott, szolgáltató múzeumi szerepe kapcsolja össze a tudományos kutatóhely és az agóra szerepet, így lesz az intézmény szolidaris és társadalmi múzeum.

2017-ben több, az évfordulóhoz kapcsolódó esemény, kiállítás jött létre, amelyek jelentős része 2018-ban is látogatható lesz.

SKANZEN 50. – RENDHAGYÓ MÚZEUMTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁS

Kiállításunk egy rendhagyó tárlat, amelyben 50 személyes történet segítségével villantunk fel epizódokat a Skanzen történetéből. Korábbi és jelenlegi munkatársak, önkéntesek, látogatók, közéleti személyiségek történetei egyaránt olvashatók; a már eltávozott kollégák történetei pedig egy-egy tőlük származó, egykori írásuk részleteként elevenednek meg. Célunk

nem egy kronologikus, pusztán a tényeket felsoroltató kiállítás létrehozása volt, hanem a múzeum történetének bemutatása a személyes, egyéni emlékek felidézésével. A történetekben megelevenedik a Skanzen múltja, a múzeumtörténet központi eseményei, jelene, sőt, jövőbeli tervei is. A történetek hangvételüket és témájukat tekintve is változatosak; egyaránt található köztük hivatalos, konferencia-záróbeszéd, tudományos publikáció részlete és személyes visszaemlékezés is. A kiállítás a következő kulcsszavak mentén épül fel: koncepció, ötlet, épület, tudomány, kutatás, tárgygyűjtés, gyűjteménygyarapítás, megőrzés, biztonság, identitás, közösségek, fenntartható múzeum, szolidáris múzeum, szolgáltató múzeum, látogatóbarát múzeum, önkéntesek, a múzeum barátai, kulcsszereplők, elismerések, jövő. A kiállítás 50 történet, 50 tárgy és 50 fotó köré szerveződik. A kiállítás kurátora: Sári Zsolt, társkurátora: Erdős Klára. Látványterv: Rajcsányi Balázs és a Play Dead Kft.

Szemelvények a kiállításban megjelenő történetekből:

„A múzeum csodálatos világ... és ezt a világot valahol meg kellett álmodni. Ezt nem lehet szív nélkül csinálni. Csak egyet tehetek, hogy az úgy menjen, amire az életeteket ráteszitek.” Erdélyi Zoltán (1931–1999) néprajzos muzeológus, 1967–1970 között a Falumúzeum osztályvezetője volt.

„Minden aggodalom ellenére én úgy léptem be a Skanzenbe, hogy ennek van értelme. [...] hittem benne. És a mai napig is hiszek benne. Sőt, most már az élet is igazolta, hogy ennek nagyon is van értelme. [...] Én azon voltam, hogy minél hitelesebb legyen a ház berendezése. Abból indultam ki, hogy mi még megtehetjük azt, hogy odahívjuk Juliska nénit és a többieket, akik korrigálni tudják a mi túlságosan is merev, tudományos gondolkodásunkat, ők éltszerűbbé tudják tenni a berendezéseket. [...] De valójában egyik sem tudja a valóságot teljes egészében visszaidézni. S ennek ellenére hiszek abban, hogy ennek van értelme és nagyon fontos. [...] Szerettem csinálni...” K. Csilléry Klára (1923–2002) néprajzkutató muzeológus, 1970 és 1979 között a Néprajzi Osztály vezetője volt.

„Vajon a múzeumi házakból kiszűrődik-e az a láthatatlan, a közösségeket egykor összetartó erő, ami nemzedékről nemzedékre ott munkálkodott a családok, a faluközösségek, a falu társadalmának életében? Mi, a múzeumépítők azt akarjuk, azt szeretnénk, hogy így legyen! Hiszen ezt a világot akartuk átörökíteni. Erre vállalkoztunk.” Biró Friderika 1968 és 2005 között Nyugat-Dunántúl tájegység felelős muzeológusa.

„Még a kövek is elvándoroltak. A Szent Anna-kápolna kövei majd kétszáz kilométeres utat tettek meg Jánossomorjától Szentendrét, hogy ott a Szabadtéri Néprajzi Múzeum jóvoltából újra fogadalmi kápolnává álljanak össze. Az 1982-es bontás hivatalos indoka »útkorrekció« volt, de a jánossomorjaiak ma is tudni vélik, hogy valójában a szemközti pártház mindenható urait zavarta az eredetileg 1713-ban emelt kegyhely... A mi egyébként sem nagyon nyugodt történelmünk egy része elkerült Szentendrére. Ezért megyek el oda is szinte minden évben.” Öri Istvánné, jánossomorjai helytörténeti kutató.

„Mit mondhat az ember, ha valaki azt kérdezi tőle, hova vigye egyetlen délutánra, jó esetben egy egész napra, külföldi barátait, rokonait, hogy megmutathassa nekik a magyar vidéket, hogy ne csak a fővárost lássák, hanem az országot is? Hiszen ez az ország olyan szép és különleges, hogy feltétlen látniuk kell. [...] Ha a fenti feladvány engem talál meg, én a Skanzenre szoktam javasolni. Persze egyetlen délután a Skanzenre se elég, de az a külföldi mikor belép a kapun, olyan érzése támad, mintha egy kulcslyukon nézne be. Feltáru előtte az egész országot... A szentendrei Skanzen nem más, mind egy kulcslyuknyi bekukkantás lehetősége Magyarországra. Egy díszesen cízellált meghívólevél, ami nyájasan egy egész országot megismerésére invitál.” Borsa Kata, a Sziget Fesztivál Hungarikum falujának szervezője.

HÉ'67! – A VILÁG, AMELYBEN A MÚZEUM SZÜLETETT

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum középtávú tudományos és kiállítási koncepciójának fontos részét képezi a XX. századi falu koncepciójának elkészítése, illetve a hozzá kapcsolódó alap kutatások elvégzése. 2006 és 2009 között, majd 2010–2014 között egy-egy OTKA kutatási program keretében vizsgáljuk a rurális építészet, lakáskultúra és életmód XX. századi átalakulását. Több szakmai tanácskozás, konferenciakötet mellett néhány kiállításban is érintettük a témát (*Meg is mosakodjál! Higiénia a XX. századi falun; Három a kislány! Babaházak; Az Észak-Magyarországi falu tájegység cselédháza; Típusbútor*).

Részlet a jubileumi év „Hé'67!” című kiállításából
(Tóth Barnabás felvétele)

lajdontól való megfosztás a mezőgazdaságban (a szovjet típusú tsz-rendszer kialakítása), folytatódott a diszkrimináltak kirekesztése, ellehetetlenítése. Az 1963-as amnesztia után politikai enyhülés kezdődött, gazdasági reformtervek készültek, a szellemi életben is a rendszer keretein belüli nyitottság jelentkezett. Persze, ez is hamar véget ért a hetvenes évek közepére. Kádár János és rendszere a maga módján és eszközeivel megismételte az ötvenes éveket, korrekciókkal és reformokkal.

A magyar társadalom a hatvanas években a rendszer adta lehetőségeken belül térben (az első nyugati utak) és időben (megkezdődött a múlt feldolgozása, a hagyományos visszavétele) is nyithatott. A „*visszaszerzett kis szabadságok mámorító élménye*” (Rainer M. János) egy generációt emelt föl.

A tárlat alapvetően az 1959 és 1974 közötti időszak tárgyi kultúráját mutatja be. (Az első nyilvános, az MTA-n megrendezett szabadtéri múzeumi ankét és a Felső-Tiszavidék tájegység megnyitása közötti időszakot.)

A kiállítás kurátora: Sári Zsolt. A kiállítás forgatókönyvének kialakításában közreműködött: Cseri Miklós, Aranyos Sándor, Faár Tamara, Percze-Folkmann Nóra, Németh Szandra, Szigethy Zsófia. Tervező, kivitelező: HEONLAB (Barta Tamás, György Árpád Hunor).

A jubileumi évad egyik fő kiállítása (amely 2017. június 12-től 2018. október 31-ig látogatható) a XX. századi kutatásokhoz is kapcsolódva azt a világot mutatja be, amelyben a múzeumot létrehozták. A hatvanas évek az életforma- és életmódváltozások évtizede, az érték- és kulturális forradalom kora. Mást jelent Európa nyugati, és mást a keleti felén. Magyarországon az 1956-os forradalom és szabadságharc után a rendszer újraépítése zajlott, a politikai ellenfelekkel való leszámolás, majd a tu-

ROBOG A SKANZEN – EGY UTAZÓ KIÁLLÍTÁS ÉS PROGRAM

A *Skanzen* 50. programsorozathoz kapcsolódva a születésnap évében indult útjára a *Robog a Skanzen* utazó kiállítás, amely újra végiglátogatja azokat a falvakat és településeket, ahonnan az elmúlt évtizedek során a Szabadtéri Néprajzi Múzeumba kerültek a vidéki Magyarország tárgyi és építészeti emlékei. A több évre tervezett Robur-projektjének első állomásai a Felső-Tiszavidék falvai: Kispalád, Botpalád, Uszka, Sonkád, Milota, Vámosoroszi, Mánd és Nemesborzova. Nem véletlen az első úti célok kiválasztása, hiszen ez a tájegység nyitotta meg kapuit először a nagyközönség előtt a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban.

A múzeum digitálisan, szimbolikus formában szeretné visszaadni az adott közösségnek azt, amit kapott tőlük – építészeti felméréseket, rajzokat, fotókat, tárgyfotókat és néprajzi gyűjtéseket. Vannak települések, amelyekkel azóta is élő a múzeum kapcsolata, de vannak olyan helyek az országban, ahol elhalványultak a szálak. A Skanzen szeretné feléleszteni ezeket a kapcsolatokat, ami alapját képezné új gyűjtéseknek és kutatásoknak. A muzeológusok interjúkat készítenek, dokumentáljuk, hogy mi épült a múzeumba került épület helyén. A robotgó Skanzen-busz a múltat a jövő generációjával köti össze. A Robur, a kelet-német buszgyártás gyöngyszeme, amely a hatvanas évek végén kezdte a magyar utakat koptatni, jó ismerőse lehet az idősebb korosztálynak. Az adott településről származó és visszavitt tárgyak kötetlen beszélgetést indíthatnak el múlt és jelen között. A digitális játékokkal – amit ennek a programnak a keretében fejlesztettünk – a jövő generáció érdeklődését szeretnénk felkelteni a Skanzen iránt. A buszban elhelyezett tabletek mindegyikén a Skanzen nyolc tájegységéhez köthető játékos feladatokat oldhatnak meg a fiatalok. A buszt minden helyszínen a Skanzen munkatársai kísérik, akik a generációk közti kapcsolatok erősítését segítő foglalkozást kínálnak az érdeklődőknek.

A program kidolgozói: Szigethy Zsófia és Sári Zsolt.

JUBILEUMI PROGRAMOK A SKANZENBEN

A múzeumi ismertatadás szinte egyidős a Skanzen első tájegységének megnyitásával, amelynek része a múzeumpedagógia és a kiállítások élővé tétele egyaránt. A múzeumi ismeretátadás sokrétű tevékenység. Az „élő múzeum” koncepciója már a hetvenes években megjelent, amikor milotai asszonyok sütötték a kenyeret a múzeum rendezvényein. Ma már mintegy húsz múzeumi kiállítási egységben zajlanak különböző tevékenységek, amelyek szorosan kapcsolódnak a tárlatok tematikájához: a gyógynövény felhasználásától, a konyhai praktikákig, a kézműves-tevékenységektől a fodrásműhelyig. 2017-ben pedig elindítottuk az *Élő történelem* programunkat, amelynek keretében a Felföldi mezőváros tájegység kiállításainak karakterei elevenednek meg.

Az *Élő történelem* ötlete már évekkel ezelőtt megfogalmazódott, amikor a Felföldi mezőváros tájegysége megépült. A nyugat-európai skanzenekben „living history” néven ismert műfaj népszerű formája a múzeumi oktatásnak, ismeretadásnak. Nem csak azért, mert szórakoztató, hanem azért is, mert egyaránt szól felnőtteknek és gyerekeknek is. A Skanzen egyik törekvése, hogy a múzeum egyre több pontján tegye lehetővé: játékosan, interaktívan és szórakoztatóan ismerhessük meg az újraépített falvak, mezővárosok építészetét, életmódját, kultúráját. Ez által észrevétlenül juthatunk olyan információkhoz, amelyek a hagyományos úton kevésbé adhatóak át vagy ragadják meg figyelmünket. Az *Élő történelem* mindezen túl egyszerre szól mindenkinek, kortól, háttértudástól és érdeklődési körtől függetlenül.

Az apró jelenetekből és párbeszédekből kirajzolódó jelenetek egy egységes történetté állhattak össze a szemfüles látogató előtt. A történet szerint híres színész nő érkezik a városba és a gyöngyösi iparosházban bérel szobát. Naphosszat készül szerepére, amelyet egy esti előadáson mutatnak be. Jelenléte felbolygatja a mezőváros életét: a szatócsinas szerelmes lesz a színésznőbe, és ezt nem mindenki nézi jó szemmel a környéken.

A jeleneteket átfogó kerettörténetet és a forgatókönyvet színházi dramaturg írta, a mezőváros életének, az épületek, egykori lakosok történetének háttérét pedig a Skanzen muzeológusai, néprajzosai adták. A Skanzenben gyakran az egy-egy házhoz kapcsolódó család-történetet is kutatjuk, ezeket az információkat is felhasználtuk a történet-szálak kidolgozása során. Így a karakterek részben a házak valós történetét mesélik el és az egykori lakók életének egyes pillanatait villantják fel. Alakjukat végül sok fiktív elemmel összegyúrva alkottuk meg és ez alapján történt a kosztümök elkészítése is. A történet összeállításakor fontos szempont volt, hogy az valamilyen formában visszaadja a felföldi mezővárosra jellemző társadalmi csoportok rétegződését is. Hiszen a cél az volt, hogy a lakók segítségével minél több olyan tudásanyagot, érdekességet átadhassunk, amelyeket néprajzi és muzeológusi munkánk során tártunk fel – legyen szó egy-egy házbelső bemutatásáról, vagy a lakóinak a városban betöltött szerepéről. Helyet kapott tehát a mezőváros fontos szereplőjeként az iparos műhelyével (csizmadia), a kereskedő boltjával (zsidó szatócs), de megjelent a szegény (gyöngyösi kapás) és a gazdag (a házrészét bérbe adó özvegyasszony) is.

Forgatókönyvíró/dramaturg: Végh Ildikó; szakmai konzulens, muzeológiai háttér: Balázs-Legeza Borbála, Faár Tamara, Szigethy Zsófia; koordinátor: Csete Borbála.

ÜNNEP A TÁJEGYSÉGEKBEN

Az idei évben az állandó kiállítások működtetésében is az ünnep tematikája dominál. A tájegységi kiállításokban az ünnepi szituációit bemutató tárgyakat állítjuk a középpontba, ezzel kihangsúlyozzuk, jelentésüket kibontjuk a látogatók előtt. Élő múzeumi helyszíneink az évben speciális forgatókönyv szerint működnek. Bevezettük a *Skanzen kalendáriumot* és az adott naphoz köthető szokáscelekvéseket jelenítjük meg az egyes portákon. Az élő múzeumi helyszíneink tevékenységében is megkülönböztetünk hétköznapi és vasárnapi működést, valamint létrehozunk egy új élő múzeumi helyszínt, *Az ünnep házát*. Ezenkívül önállóan felfedezhető, tematikus túraútvonalat ajánlunk az egyéni látogatóknak az „ünnep” tematika mentén.

Az ünnep olyan különleges időszak („szent idő”), amikor a közösség a megszokottól eltérő módon viselkedik. Ünnepi szokásokat hajt végre, más előírásokat és tilalmakat tart be, mint hétköznapi. A paraszti ünnepek társas jellegűek voltak, amelyeknek éppen az volt a céljuk, hogy a munkában többnyire a saját családjával érintkező parasztokat egy nagyobb közösségbe, a falusi társadalomba integrálják.

A parasztság fő ünnepi alkalmi a naptári ünnepekhez, az emberi élet fordulóihoz és a gazdasági munkák lezárásához kapcsolódtak. Ezen ünnepek mellett felidézzük a legkisebb ünnepet, a vasárnapot, illetve bemutatjuk az ünnepre hangolódás (pl. tisztálkodás, viselet) különböző aspektusait is. Bemutatjuk ezenkívül a nemzeti érzelmekre, a nemzeti ünnepre utaló tárgyakat is (pl.: képek, Petőfi-szobor, Kossuth-fejes vasaló, dísztányérok stb.).

Az emberélet fordulójának ünnepei közül kiállításainkban megjelenik a keresztelőkötés és lakodalom, valamint a halál és a temetés. Számos, az emberélet fordulóit jellemző tárgy közül kiemelhető a közös étkezés a különböző eseményeken, keresztelőkötés, lakodalom, halotti tor idején, így például Perkupán a gömöri fazék vagy a pálinkáshordó, Ré-

Élő múzeumi helyszín a Bakony, Balaton-felvidék tájegységében (Tokodi Gábor felvétele)

dicsen pedig a halotti torra való készülődés tárgyai. A tárgyválasztásnál célunk volt azonban olyan tárgyak, szokások kiemelése, amelyek akár egy-egy témát összefognak, vagy a látogatók számára kevésbé ismertek: így a rédcisi halotti tor helyett a dél-dunántúli fehér gyász, vagy a keresztelő, illetve a nászajándék kiemelése.

A naptári ünnepek közül a karácsony az egyetlen, amelyet a kiállításokból tárgyakkal is kiemelünk, hiszen ez a tematika az, amely rendezvényeinken, múzeumpedagógiai foglalkozásainkon, valamint *Az ünnep házában* (Filkeházán) és a *Skanzen kalendárium*ban is megjelenik.

A gazdasági, közösségi ünnepek közül a disznótort és a disznótorhoz köthető nyársdugás szokását emeljük ki, párhuzamba állítva így a karácsonyi, szintén adománygyűjtő betlehemezés szokásával. A közösségi ünnepek közül pedig a társulati gyűlést, és ehhez kapcsolódóan a társulati ládát helyezük középpontba.

Egyházi ünnepeinket és a különböző felekezetek szokásait szintén akár egy tárgy kiemelésével, középpontba állításával be lehet mutatni, így az úrvacsorai kehely, a sabbatkor a kádishoz szükséges borospohár, valamint a katolikus templomban is áldozáshoz használt kehely kiemelésével a felekezetek közti hasonlóságok és különbségek is bemutatathatók, valamint a legnagyobb egyházi ünnepekre is utalhatunk ezáltal – hiszen a pohár, kehely mindezekben jelen van.

Nemzeti ünnepeinket a házakban található, aradi vértanúkat vagy épp valamelyik '48-as hőst ábrázoló tárggyal lehet megjeleníteni, így ezek közül igyekezetünk egyedi, kevésbé ismert tárgyakat válogatni. Ehhez a témához szorosan kötődik és az idei év évfordulóihoz

is kapcsolódik a süttöri lakóházban a Deák Ferencet ábrázoló tányér kiemelése a kiegyezés 150. évfordulójára, vagy a harkai Luther-kép a reformáció 500. évfordulója, valamint általában a reformáció emlékünnepe céljából.

A SKANZEN SZÜLETÉSNAJPA

Május 1-jén tartottuk a Skanzen születésnapját a látogatók számára, akik ingyen tekintették meg a programokat. A születésnap alkalmából mutattuk be a múzeum új attrakcióját, az *Élő történelmet*. A múzeum többi részén a Skanzen 50 éves történetének legjobb pillanatait idéztük meg tematikus portáinkon, a Galériában látható rendhagyó múzeumtörténeti tárlatunk, a *Skanzen 50.-re* rímelve. Ezenkívül elhívtuk a legrégebbi és legújabb tájegységünk egy-egy közösségét, hogy keltsék életre azt a lakóházat, amely egykor szülőfalujukban állt, így elevenedett meg újra a milotai és a novaji porta.

SKANZEN 50. ÜNNEPSÉG

Június 12-én tartottuk a múzeum 50 éves ünnepségét több mint 500 meghívott vendéggel, a hazai és nemzetközi kulturális, múzeumi terület képviselőivel. Az ünnepségen négy előadás hangzott el. Varga Benedek: *A Szabadtéri Néprajzi Múzeum helye a hazai múzeumok módszertani megújításában*; Bartha Elek: *A Skanzen szerepe a hazai néprajzi tudományosságban*; Katarina Frost: *A Szabadtéri Néprajzi Múzeum szerepe és hatása nemzetközi szabadtéri múzeumi életben*; Cseri Miklós: *A Skanzen első ötven éve*.

Az ünnepség alkalmából emléklakettet adtunk át a Szabadtéri Néprajzi Múzeum alapítóinak és a legalább harminc éven át az intézményben dolgozó munkatársaknak. Bemutattuk a *Skanzen 50.* című filmet, amely az évforduló alkalmából készült, s a múzeum jelenlegi dolgozói vallanak arról, hogy mit jelent számukra a Skanzen.

SKANZEN 50. KONCERTSOROZAT

Az ünnepi alkalomból áprilistól augusztusig tartó koncertsorozatot szerveztünk. Olyan együtteseket hívtunk meg rendezvényeinkre, akik bemutatják a magyar népzene sokszínűségét és zenei kultúránk nemzetközi jelenlétét is erősítik. Célunk volt, hogy a táncházmozgalom alapítói és a legújabb generáció (a *Felszállott a páva* című televíziós verseny szereplői) is helyet kapjanak műsorainkban, ezzel is kiemelve a magyar népzene jelentőségét a hazai kultúrában.

Sári Zsolt

